

תוכן העניינים

4.....	תקציר
5.....	מבוא
6.....	פרק ראשון: משטרת ישראל- היסטוריה, תפקידים ומערך ההדרכה
12.....	פרק שני: על אתיקה וטוהר המידות
15.....	פרק שלישי: נתן אלתרמן- שירים עם ערכים
22.....	פרק רביעי: לימודי אתיקה בארץ ובעולם במשטרה ובמסגרות השונות
25.....	פרק חמישי: השפעת השירה כלימוד על מוסר ועל אתיקה מקצועית
28.....	סיכום, מסקנות והצעה למערך שיעור
30.....	ביבליוגרפיה

מבוא

משטרת ישראל היא גוף ממשלתי, האחראי על אכיפת החוק, שמירת הסדר הציבורי והביטחון בארץ. למשטרה ישנם ערכים הייחודיים לה, בניהם: שמירה על כבוד האדם, אחריות ודוגמה אישית, יושר וטוהר המידות. במסגרת עבודתם, השוטרים מתמודדים לא פעם מול פשיעת עבריינים, משפחות פשע ואנשים או ארגונים בעלי אינטרסים שונים.

ככל שתפקידו של השוטר חשוב יותר והוא עולה בדרגתו, החל משוטר מתחיל ועד לרב-ניצב או לקצין בכיר (רב-נגד), כך ניתנות לו יותר סמכויות במסגרת תפקידו, מה שמקנה לו חופש פעולה גדול יותר המאפשר לו לפעול על פי רצונו שאמור לנבוע משיקולים מקצועיים. אי-לכך, חופש פעולה שכזה עלול גם להיות במקרים חריגים מקור לשחיתות ולסטייה מערכי המשטרה, כלומר ישנה סכנה שמתוקף סמכותו של השוטר הוא ישתמש בכוחו שלא כראוי ויפר את כללי האתיקה וטוהר המידות של המשטרה.

מבין שיריו של נתן אלתרמן (1910-1970), ניתן למצוא שירים רבים שנכתבו ל"טור השביעי"- מדורו של אלתרמן שכתב מדי יום שישי לעיתון "דבר" בין השנים 1943-1967, העוסקים בערכים ובאתיקה, בערכו הטוב והחשוב של הצבא ובטוהר הנשק. בעבודה זו אנסה לראות את הקשר בין שירים אלו לבין ערכי משטרת ישראל הייחודית לעומת שאר מערכות המשטרה בעולם בצביונה המיליטנטי עקב מצבנו הבטחוני המתמשך עוד מלפני קום המדינה, ולערכים ככלל, ולבדוק כיצד, אם בכלל, שוטרים בכל הדרגות, חדשים וותיקים כאחד, יכולים ללמוד מהם על ערכים ומוסר במסגרת ההוראה הניתנת באגף ההדרכה ומחלקת החינוך של המשטרה, בכדי להפחית משמעותית את מקרי ניצול הסמכות ו"קלות" הנשק העלולה להיגרם במצבים בטחונים מסוימים, והדגשת הערכים ה"טובים", ההקרבה למען הכלל וטוהר המידות. בנוסף, אחדד את הקשר של לימוד שירה ככלי חינוכי, היכול לייצר מודעות לאתיקה וליושר באופן כללי בחברה.

פרק ראשון: משטרת ישראל- היסטוריה ותפקידים

היסטוריה ואירועים משמעותיים

מערכת השיטור בישראל הוקמה ב-1948, אז כגוף זמני במסגרת מטה ארצי שכלל ארבעה מחוזות עיקריים: תל-אביב, חיפה, טבריה וירושלים. לאחר שבועיים מונה יחזקאל סהר למפקח הכללי הראשון של המשטרה, שמיד החל במיון שוטרים לתפקידים שונים ולאיוש האזורים החדשים שהתפנו בארץ. בשלבים הראשונים להקמתה, משטרת ישראל עסקה בתחומים דומים לאלו שהיו במנדט הבריטי: הדרכה, חקירות, זיהוי פלילי, תנועה, סיור ימי וקשר. בהמשך התרחבו המחוזות גם למחוז הדרום, כשמחוז טבריה ומחוז ת"א בוטלו, ובמקומם הוקמו מחוז הצפון ומחוז המרכז. משמר הגבול, היחידה המשטרתית של צה"ל הוקמה בשנת 1951, ומנתה בתחילתה כ-300 איש במסגרת צבאית לכל דבר, כשמטרתה הראשונה הייתה להילחם בתופעת ההסתננות שהלכה והחריפה.¹

במשך העשור הראשון למשטרה הונחה התשתית לשיטות עבודה בסיסיות שמוסדו בתחומי העשייה השונים- מבצעיים וארגוניים כאחד. בערים השונות גובשה ויושמה שיטת "השיטור הקבוצתי", שהפכה לשיטת השיטור הבסיסית של משטרת ישראל מאז ועד היום. השיטור הקבוצתי מבוסס על נייודות מקסימלית של כוח אדם, וקשר אלחוטי וטלפוני בין המוקדים השונים ובים השוטרים שנמצאים ברחובות.²

דגם נוסף עליו התבססה המשטרה הוא "השיטור המטרופוליטני", שיטה לפיה המשטרה היא שירות שהמדינה מעניקה לאזרחיה, ועבודת השוטרים מבוססת על הסכמה ציבורית לקיומה. לכן, מתוקף הדברים, דגם זה מבוסס על ההנחה כי לשם מילוי תפקידה המשטרה זקוקה לאמונתו של הציבור אותו היא משרתת.³

המערכות והשיטות השתכללו עם ביאת העשור השני לקיומה של המדינה, אך יחד עם זאת, המתח הבטחוני גבר, בעיקר בצפון. בעקבות המשבר הכלכלי שנוצר, התרבו השביתות וההפגנות ובהתאם גם הפשיעה. המשטרה אט-אט השתחררה מסממניה הבריטים שניכרו עוד מלפני קום המדינה: לדרגות ניתנו שמות עבריים, ובמקום אימונים צבאיים נוקשים הופנו השוטרים ללימודי משטרה.⁴

¹ הוד, אלי, והראל, אבי, תקופות בהתפתחות משטרת ישראל 1948-2002, ירושלים: דפוס יובל, 2004, עמ' 30-31.

² שם, עמ' 31.

³ שטרית, שלומי. "בשוטר תלוי הדבר...": משטרת ישראל ואמון הציבור, 1948-1953, משטרה והיסטוריה, 1, 2019. עמ' 53.

⁴ הוד, אלי, והראל, אבי, תקופות בהתפתחות משטרת ישראל 1948-2002, ירושלים: דפוס יובל, 2004, עמ' 34.